

УДК 339.9:657:004

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.199.71-75>**Лизунова О.М.**

доктор економічних наук

Донецький національний технічний університет

Lyzunova Olena

Dr. of Economic Sc.

Donetsk National Technical University

<https://orcid.org/0000-0002-0083-4422>**Лисенко С.М.**

кандидат економічних наук

Донецький національний технічний університет

Lysenko Svitlana

PhD in Economic Sc.

Donetsk National Technical University

<https://orcid.org/0000-0002-3978-9956>**Придятько Е.М.**

кандидат економічних наук

Донецький національний технічний університет

Prydatko Ella

PhD in Economic Sc.

Donetsk National Technical University

<https://orcid.org/0000-0001-7561-083X>

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В статті розглянуті особливості впровадження цифрових технологій в обліку зовнішньоекономічної діяльності підприємства, наведені їх переваги та складності застосування. Досліджено публікації, що розглядають цю проблему та виділені невирішені частини загальної проблеми. Проаналізовані основні аспекти цифровізації обліку зовнішньоекономічної діяльності підприємства, її переваги та виклики, з якими стикаються компанії в процесі впровадження. Наведено характеристику найбільш поширених інструментів програмного забезпечення, що забезпечують автоматизацію процесів збору, обробки, аналізу та зберігання даних, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Проаналізовано сучасний стан цифровізації українських підприємств, запропоновані можливі напрямки подальшого впровадження цифрових технологій в обліку зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Розглянуто основні аспекти, які характеризують впровадження цифрових технологій у цій сфері в Україні.

Ключові слова: цифровізація, зовнішньоекономічна діяльність, звітність підприємства, обробка даних, бізнес-середовище, аналітична інформація, автоматизація.

IMPLEMENTATION OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE ACCOUNTING OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

The article considers peculiarities of introduction of digital technologies in accounting of foreign economic activity of an enterprise, provides their advantages and difficulties of application. The publications that address this issue are studied and the unresolved parts of the general problem are highlighted. The relevance of researching the problems of introducing digital technologies in the accounting of foreign economic activity is due to the growing role of digital transformation in the financial and economic processes of enterprises. In the current context of globalisation and integration, digital tools are becoming essential for effective accounting, analytics and control of international transactions.

The article considers the main aspects of digitalisation of accounting for foreign economic activity of an enterprise, its advantages and challenges faced by companies in the process of implementation. The author describes the most common software tools that automate the processes of collecting, processing, analysing and storing data related to the

foreign economic activity of an enterprise. The current state of digitalisation of Ukrainian enterprises is analysed, possible directions for further introduction of digital technologies in the accounting of foreign economic activity of enterprise are suggested. The main aspects characterising the introduction of digital technologies in this area in Ukraine are considered.

Digital technologies automate accounting processes at the enterprise, reducing the likelihood of errors, improving the accuracy of calculations and simplifying documentation. The use of modern software systems ensures that financial statements comply with international standards, which is important for cooperation with foreign partners. Automation helps to reduce accounting and audit costs by reducing the need for paperwork and manual data processing. The use of blockchain technologies, cloud services and electronic document management reduces the risk of fraud and helps protect commercial information. The development of e-commerce and digital currencies creates a need for new methods of accounting and control of foreign economic transactions. To study the problems of introducing digital technologies in foreign economic accounting, an integrated approach is used, including theoretical and empirical methods of analysis. study of the problems of introducing digital technologies in foreign economic accounting. The study is based on a combination of theoretical analysis, empirical research and the use of other methods to determine the effectiveness of digital solutions in the accounting of international transactions.

Keywords: digitalisation, foreign economic activity, enterprise reporting, data processing, business environment, analytical information, automation.

JEL classification: A10, O33.

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку глобалізації, інтеграційних процесів і цифрової трансформації економіки актуальність впровадження цифрових технологій в облік зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємств є надзвичайно високою. Зовнішньоекономічна діяльність характеризується значною кількістю операцій, що потребують високого рівня точності, прозорості та швидкості обробки даних. У цьому контексті цифровізація облікових процесів стає не лише інструментом підвищення ефективності управління, але й стратегічною необхідністю для підприємств, які прагнуть успішно конкурувати на міжнародному ринку.

Цифровізація обліку ЗЕД має безпосередній зв'язок як із науковими дослідженнями, що сприяють розвитку сучасних бухгалтерських концепцій, так і з практичними завданнями оптимізації управління ЗЕД. Практичний аспект полягає в оптимізації бухгалтерського обліку зовнішньоекономічних операцій за рахунок автоматизації та в скороченні часу обробки документів і зниження витрат на ведення обліку. За рахунок цифровізації обліку підвищується прозорість фінансової звітності та зменшуються ризики шахрайства. Для вдосконалення внутрішнього та зовнішнього контролю ЗЕД актуальною є інтеграція цифрових технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впровадження цифрових технологій в облік зовнішньоекономічної діяльності підприємств досліджували українські та іноземні науковці:

- Шум М.А. : розглянуто ключові аспекти обліку операцій ЗЕД в умовах впливу зовнішнього бізнес-середовища.
- Кузнецов С.О. : розкрито питання обліку операцій ЗЕД, враховуючи вплив цифрових технологій на облікові процеси.
- Струтинська І.В. : у своїх дослідженнях підкреслює вплив цифрових технологій на природу людини, її мислення, життєдіяльність та управління, що безпосередньо стосується трансформації облікових процесів у зовнішньоекономічній діяльності підприємств.

- Нагорна М. : визначає цифрову трансформацію як процес переходу до нових способів діяльності підприємства шляхом впровадження цифрових технологій та сервісів, що впливає на облік зовнішньоекономічних операцій.

- Орлов І.: досліджував вдосконалення ЗЕД підприємств шляхом інтеграції цифрових технологій, що включає аспекти обліку.

- Майкл Г. Саттон (Michael G. Sutton) : досліджував вплив цифрових технологій на бухгалтерський облік та аудит, зокрема в контексті міжнародних операцій.

- Сюзанна А. Вайс (Susanne A. Weis) : вивчала інтеграцію інформаційних систем у бухгалтерський облік міжнародних компаній, акцентуючи увагу на автоматизації процесів та підвищенні ефективності.

- Джонатан Л. С. Лі (Jonathan L. S. Lee) : аналізував вплив цифровізації на облік та фінансову звітність транснаціональних корпорацій, зокрема використання хмарних технологій та блокчейну.

- Марія Дел Мар Кампос (Maria Del Mar Campos) : досліджувала адаптацію міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) до цифрових платформ у контексті зовнішньоекономічної діяльності.

- Томас К. Лі (Thomas K. Lee) : вивчав впровадження ERP-систем у бухгалтерський облік міжнародних підприємств та їх вплив на управлінську ефективність [1-9].

Ці науковці зробили вагомий внесок у дослідження впровадження цифрових технологій в облік зовнішньоекономічної діяльності підприємств, розглядаючи різні аспекти та підходи до цієї проблематики. Їх праці допомагають у розумінні того, як цифрові технології трансформують облік у сфері ЗЕД, сприяючи підвищенню точності, прозорості та ефективності фінансових операцій на міжнародному рівні.

Впровадження цифрових технологій в облік ЗЕД підприємств відкриває широкі перспективи, але водночас створює низку проблем, які досі залишаються недостатньо дослідженими. Серед таких питань можна виділити наступні:

- питання відповідності нормативним актам різних країн та уникнення порушення конфіденційності під час обробки інформації у зовнішньоекономічних операціях ще потребують більш детального аналізу;
- інтеграція цифрових технологій у традиційні облікові системи;
- відсутність чітких методик для оцінки економічної ефективності впровадження цифрових рішень;
- кібербезпека;
- недостатньо вивченими є питання налаштування систем під специфічні вимоги різних регіонів і галузей.

Успішне впровадження цифрових технологій в облік ЗЕД підприємств вимагає подальших досліджень, які охоплюють не лише технічні аспекти, але й соціально-економічні, правові та етичні виклики.

Мета статті полягає у дослідженні сучасних тенденцій, проблем та перспектив впровадження цифрових технологій в облік міжнародних операцій. Для досягнення поставленої мети виконаємо розгляд концепцій, моделей, що регулюють застосування цифрових технологій в обліку зовнішньоекономічних операцій та проведемо аналіз основних викликів, з якими стикаються підприємства при автоматизації обліку. Стаття спрямована на виявлення ключових тенденцій та проблем цифрової трансформації обліку у зовнішньоекономічній діяльності, а також розробку науково обґрунтованих рекомендацій для підвищення ефективності процесів цифровізації у цій сфері.

Вклад основних результатів дослідження. Цифровізація обліку у сфері ЗЕД сприяє автоматизації процесів, підвищенню його точності та зниженню ризиків, пов'язаних із людським фактором. Впровадження сучасних технологій дозволяє підприємствам ефективніше вести фінансовий облік, взаємодіяти з міжнародними партнерами та контролюючими органами. Цифровізація обліку передбачає використання програмного забезпечення, що забезпечує автоматизацію процесів збору, обробки, аналізу та зберігання даних, пов'язаних із ЗЕД.

Аналіз впровадження цифрових технологій в облік ЗЕД в Україні показує важливість цього процесу для розвитку економіки країни та підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на міжнародному ринку. Водночас цей процес стикається з кількома труднощами, які потребують вирішення. Виконаємо аналіз особливостей впровадження цифрових технологій в облік ЗЕД в Україні:

1. Інфраструктура та технологічна готовність: Україна активно розвиває інфраструктуру для впровадження цифрових технологій. Наявність сучасних хмарних рішень, автоматизованих систем для обліку ЗЕД, а також розширення можливостей для електронного документообігу допомагають зменшити бюрократичні бар'єри та спростити ведення бізнесу. В Україні вже працюють такі системи, як Єдиний державний вебпортал електронних послуг, Інформаційна система "Електронний митний деклараційний документообіг", що

забезпечують обробку митних декларацій і транзакцій в електронному вигляді. Однак, незважаючи на наявність цифрових рішень, багато підприємств ще не готові повністю перейти на нові технології через недостатню технічну базу, високу вартість модернізації облікових систем або відсутність кваліфікованих фахівців.

2. Регуляторне середовище та нормативно-правова база: в Україні спостерігається позитивна динаміка в розвитку законодавчої та нормативної бази, спрямованої на цифровізацію зовнішньоекономічної діяльності. У 2019 році в Україні було впроваджено Закон України «Про електронний документообіг», який дозволив юридичним особам обмінюватися митними деклараціями та іншими документами в електронному вигляді. Також важливим кроком стало створення митних і податкових систем, що підтримують електронну звітність [10]. Проте в Україні ще існують проблеми з узгодженням нових технологічних рішень з міжнародними стандартами, що обмежує можливості підприємств для адаптації до світових норм. Деякі митні процедури досі потребують покращення і швидкої інтеграції з міжнародними платіжними та інформаційними системами.

3. Безпека та захист даних: впровадження цифрових технологій неможливе без забезпечення належного рівня кібербезпеки. В Україні кількість кіберзагроз зростає, що створює додаткові труднощі для підприємств у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Захист даних є особливо важливим у зв'язку з необхідністю обробки фінансових та митних документів, що містять конфіденційну інформацію. В той же час, існують державні ініціативи, спрямовані на покращення кіберзахисту, наприклад, Державна програма з кібербезпеки та розвиток національної політики в цій сфері. Однак для багатьох підприємств забезпечення високого рівня кібербезпеки потребує значних інвестицій.

4. Адаптація підприємств і кадрів: однією з найбільших проблем є відсутність достатнього рівня кваліфікації серед фахівців, що працюють у сфері обліку зовнішньоекономічної діяльності. Багато підприємств не готові до швидких змін і модернізації своїх облікових систем, що може призвести до затримок у процесі адаптації. Незважаючи на наявність програм для підвищення кваліфікації багато компаній стикаються з проблемами в навчанні персоналу та підвищенні їхньої цифрової грамотності.

5. Перспективи розвитку: в Україні є великі перспективи для подальшого розвитку цифрових технологій у обліку зовнішньоекономічної діяльності. Вдосконалення систем обміну інформацією, інтеграція з міжнародними митними системами та використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості і безпеки міжнародних транзакцій можуть значно полегшити зовнішньоекономічну діяльність.

Очікується також посилення інтеграції національних систем з глобальними мережами, що дозволить українським підприємствам бути більш конкурентоспроможними на міжнародному ринку. Важливим напрямом є розвиток в Україні електронного урядування та

збільшення підтримки цифрових інновацій у бізнесі, що дозволить зменшити адміністративні бар'єри.

Впровадження цифрових технологій в облік ЗЕД зменшує навантаження на бухгалтерський персонал, підвищує точність і прозорість обліку, надає можливість оперативно отримувати звітність, необхідну для прийняття рішень, забезпечує інтеграцію облікових процесів із вимогами міжнародних стандартів.

Впровадження цифрових технологій в облік ЗЕД супроводжується рядом проблем, які ускладнюють ефективність цього процесу:

- 1) Технічні проблеми та інтеграція: часто підприємства використовують застарілі програмні рішення, що ускладнює інтеграцію нових інструментів.
- 2) Висока вартість впровадження.
- 3) Складність адаптації кадрів: для успішного впровадження цифрових технологій необхідна наявність кваліфікованих фахівців, здатних працювати з новими системами.
- 4) Безпека даних та кіберзагрози: перехід на цифрові технології збільшує ризики кібератак, втрати даних або їх несанкціонованого використання.
- 5) Зміни в юридичній та нормативній базі.
- 6) Інтєроперабельність між різними країнами та регіонами.
- 7) Нестабільність технологій та швидкість змін.
- 8) Відсутність єдиного стандарту для цифрових технологій.

Наведені проблеми вимагають комплексного підходу до вирішення, включаючи розробку нових нормативно-правових актів, інвестування у навчання кадрів, підвищення рівня кібербезпеки, а також впровадження ефективних методів інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси підприємств.

Висновки. Цифрові технології радикально

змінюють підхід до обліку у ЗЕД, роблячи його більш ефективним, прозорим та безпечним. Проте для успішного впровадження необхідно вирішити низку технологічних, організаційних та правових проблем, адаптуючи бізнес-процеси до цифрових стандартів міжнародного обліку. Сучасний розвиток ЗЕД підприємств потребує адаптації до умов цифрової трансформації, яка стрімко змінює бізнес-процеси. Впровадження цифрових технологій в облік дозволяє значно підвищити ефективність управління фінансовими операціями, зменшити ризики помилок і забезпечити відповідність міжнародним стандартам.

Використання цифрових технологій дозволяє підприємствам оптимізувати процеси документального оформлення зовнішньоторговельних операцій, знизити ризики помилок і шахрайства, а також забезпечити відповідність міжнародним стандартам бухгалтерського обліку. Впровадження цих інновацій сприяє підвищенню якості аналітичної інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень, скороченню часу на обробку великих обсягів даних, а також забезпечує зручність моніторингу фінансових потоків і взаємодії з контрагентами з різних країн.

Майбутнє цифровізації обліку ЗЕД пов'язане із широким використанням штучного інтелекту та великих даних, що дозволить підвищити точність прогнозування та автоматизацію прийняття рішень. Впровадження цифрових технологій в облік зовнішньоекономічної діяльності підприємства є ключовим фактором його конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Автоматизація процесів, прозорість і швидкість роботи значно підвищують ефективність управління ЗЕД. Успішна цифровізація дозволить підприємствам не лише адаптуватися до сучасних умов, а й стати лідерами у своїх галузях.

Список використаних джерел:

1. Шум М.А., Якименко О.Є., Мордовець Н.Р. (2019). Документальне забезпечення відображення операцій з експорту в системі бухгалтерського обліку. Економіка. Фінанси. Право, № 10/2. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-article/318>.
2. Струтинська І.В. (2019). Дефініції поняття «цифрова трансформація». Причорноморські економічні студії, Вип. 48–2. С. 91–96. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-47>.
3. Єфремова, К.В., Шаповалова, О.В., Хаустова, М.Г. Шматков, Д.І., Мамаєв, І.О., Новіков, Є.А. (2022). Шляхи імплементації європейської політики впровадження цифрових технологій: монографія. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України., 272 с.
4. Здір В.А., Ткаченко, А.А. (2024). Роль цифрових технологій для ефективного фінансово-облікового управління суб'єктів господарювання. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-09-02>.
5. Бардаш С.В., Грабчук І.Л. (2021). Цифрові технології в сфері обліку: основні можливості та ризики. Ефективна економіка, № 9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.18>.
6. Нагірна М.Я. (2023). Особливості впливу цифровізування на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах війни та післявоєнний період: плановий аспект. Економіка та суспільство., № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-28>.
7. Соколенко Л.Ф. (2019). Розвиток процесів цифровізації як передумова трансформації організаційно-методологічних засад бухгалтерського обліку. Економіка, управління та адміністрування, No. 4(90). С. 167-175. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-4\(90\)-167-175](https://doi.org/10.26642/ema-2019-4(90)-167-175).
8. Орлов І. В. (2022). Організація бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: наук. журн. Вип. 1 (2022). С.264-273. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/25/22>
9. Круп'яник, А. (2023). Цифрова економіка України: фактори розвитку. URL:

<https://voxukraine.org/tsyfrova-ekonomika-ukrayiny-osnovni-factory-rozvytku>.

10. Про електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

References:

1. Shum M.A., Yakymenko O.E. & Mordovets N.R. (2019). Dokumentalne zabezpechennia vidobrazhennia operatsii z eksportu v systemi bukhhaltenskoho obliku [Documentary support for reflecting export transactions in the accounting system]. *Economics. Finance. Law*, No. 10/2. Retrieved from: <http://efp.in.ua/uk/journal-article/318>. [in Ukrainian].
2. Strutynska I.V. (2019). Definitzii poniattia «tsyfrova transformatsiia». [Definitions of the concept of 'digital transformation'] *Prychornomorski ekonomichni studii-Black Sea Economic Studies*, Vol. 48. Pp. 91. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-47>. [in Ukrainian].
3. Efremova, K.V., Shapovalova, O.V., Khaustova, M.G. Shmatkov, D.I., Mamaev, I.O., Novikov, E.A. (2022). Shlyaxy implementatsiyi yevropejs'koyi polityky vprovadzhennya tsyfrovix tehnologij: monografiya [Ways of implementing the European policy of digital technologies implementation]. Monograph. Kharkiv: Research Institute of Legal Support of Innovative Development of the National Academy of Sciences of Ukraine. 272 p. [in Ukrainian].
4. Zdir V.A. & Tkachenko, A.A. (2024). Rol tsyfrovix tehnolohii dlia efektyvnoho finansovo-oblikovoho upravlinnia sub'ektiv hospodariuvannia. [The role of digital technologies for effective financial and accounting management of business entities]. *Problems of modern transformations. Series: Economics and Management*. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-09-02>. [in Ukrainian].
5. Bardash S.V. & Hrabchuk I.L. (2021). Tsyfrovii tehnolohii v sferi obliku: osnovni mozhlyvosti ta ryzyky [Digital technologies in accounting: key opportunities and risks]. *Efficient economy*, No. 9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.18>. [in Ukrainian].
6. Nahirna M.Ya. (2023). Osoblyvosti vplyvu tsyfrovizuvannia na rozvytok zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv v umovakh viiny ta pisliavoiennyi period: planovyi aspekt. [Features of the impact of digitalisation on the development of foreign economic activity of enterprises during the war and the post-war period: a planning aspect]. *Economy and society*, No. 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-28>. [in Ukrainian].
7. Sokolenko L.F. (2019). Rozvytok protsesiv tsyfrovizatsii yak peredumova transformatsii orhanizatsiino-metodolohichnykh zasad bukhhaltenskoho obliku [Development of digitalisation processes as a prerequisite for the transformation of the organisational and methodological foundations of accounting] *Economics, management and administration*, No.4 (90). Pp. 167-175. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-4\(90\)-167-175](https://doi.org/10.26642/ema-2019-4(90)-167-175). [in Ukrainian].
8. Orlov I. V. (2022). Orhanizatsiia bukhhaltenskoho obliku v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky [Organisation of accounting in the context of digitalisation of the economy] *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: nauk. zhurn. Vyp. 1* (2022). Pp. 264-273. Retrieved from: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/25/22> [in Ukrainian].
9. Krup'ianyuk. A. (2023). Tsyfrova ekonomika Ukrainy: factory rozvytku [Ukraine's digital economy: factors of development]. Retrieved from: <https://voxukraine.org/tsyfrova-ekonomika-ukrayiny-osnovni-factory-rozvytku>. [in Ukrainian].
10. Pro elektronnyi dokumentoobih: Zakon Ukrainy vid 22 travnia 2003 r. № 851-IV. [On electronic document management: Law of Ukraine of 22 May 2003, No. 851-IV]. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>. [in Ukrainian].